

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO DERINIMO

Susipažinę su Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.469 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3637“ projektu (toliau – Vyriausybės nutarimo projektas) ir su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.469 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIVP-3637 (toliau – Įstatymo projektas), pateikiame Notarų rūmų pastabas ir siūlymus dėl šių projektų tobulinimo.

Pirmiausia norime pabrėžti, kad Įstatymo projektu yra siūlomas esminis Civilinio kodekso pakeitimas, susijęs su sandorio formai taikytinais reikalavimais, todėl, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsniu, turi būti atliktas išsamus siūlomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas ir visapusiškas teisinio reguliavimo alternatyvų pagrindimas.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte siūlymas atsisakyti notarinės formos paramos sutartims motyvuojamas tuo, kad notarinės formos reikalavimas dovanojimui yra pirmiausia nukreiptas į fizinius asmenis, juo siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir kitų vertingų tikslų. Tačiau notarinės formos reikalavimas paramai nesukuria jokios vertės – toks sandoris vyksta paprastai tarp dviejų juridinių asmenų, kurie ir taip vykdo apskaitą, teikia paramos ataskaitas Valstybinei mokesčių inspekcijai. Dėl šių teiginių norime atkreipti dėmesį, kad pinigų plovimo prevencija svarbi ne tik sudarant sandorius ir atliekant pavedimus tarp fizinių asmenų, bet taip pat ir sandorių dalyvaujant (atliekant mokėjimus) juridiniams asmenims. Sandorius sudarant juridiniams asmenims nustatoma ne tik juridinį asmenį atstovaujančio asmens tapatybė, bet ir juridinio asmens naudos gavėjas. Tuo tarpu vengimas pateikti duomenis ar informaciją, reikalingą kliento tapatybei ar naudos gavėjui nustatyti, ar kitos informacijos, reikalingos atlikti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevenciją, yra vienas iš kriterijų, pagal kuriuos gali būti atpažįstami galimi pinigų plovimo sandoriai. Pagal Lietuvos Respublikos nacionalinio pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimą¹ labdaros organizacijos nusikaltėliams atrodo patrauklios pinigų plovimui, pinigų plovimas ir (arba) teroristų finansavimas per labdaros organizacijas gali būti atliekamas įvairiais būdais. Pažymėtina, kad ne visi labdaros ir paramos fondai ar kiti juridiniai asmenys, turintys paramos gavėjo statusą, tinkamai vykdo įstatymų nustatytas prievolės. Pavyzdžiui, VĮ Registrų centro skelbiama informacija, kad už 2022 metus laiku veiklos ataskaitų nebuvo pateikę beveik 3 000 paramos gavėjo statusą turinčių juridinių asmenų². Nemaža dalis 2023 metais nebuvo pateikusios veiklos ataskaitų už 2021 metus, ne visos turi bent po vieną darbuotoją³, dėl ko krenta juridinio asmens veiklos patikimumas. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad esant paprastesnei sandorio formai, tuo gali pasinaudoti sukčiai, prisidengę fiktyviais paramos fondais ar pakeitę tikrų fondų sąskaitas į savo. Notarai, tvirtindami paramos sutartis, patikrina, ar sandorį sudarantis juridinis asmuo iš tiesų egzistuoja, t. y. ar yra registruotas Juridinių asmenų registre, ar paramą gaunantis juridinis asmuo turi paramos gavėjo statusą. Be to, notarai, prieš pradėdami sandorius su juridiniais asmenimis, Rusijos, Baltarusijos valstybių fiziniiais ir/ar juridiniais asmenimis, turi patikrinti, ar prašomu sandoriu nebus pažeidžiamos tarptautinės ir nacionalinės sankcijos, t. y., prieš tvirtinant sandorį, notarai patikrina ar sandorio šalis (Rusijos ar Baltarusijos pilietis ar juridinis asmuo) nėra įtraukta į tarptautinių sankcijų sąrašą, patikrina ar Lietuvoje veikiantis juridinis asmuo ar kita organizacija nėra įtrauktas į Juridinių asmenų ar kitų organizacijų, neturinčių juridinio asmens statuso, kurios nuosavybės

teise priklauso arba yra kontroliuojamos subjekto, kuriam taikomos sankcijos, sąrašą, įsitikina, kad turto įgijėjas pagal sandorį nėra Rusijos Federacijos pilietis ar juridinis asmuo, kurio naudą gavėju yra Rusijos Federacijos pilietis, kuriam pagal Lietuvos Respublikos ribojamųjų priemonių dėl karinės agresijos prieš Ukrainą nustatymo įstatymą yra nustatyti ribojimai įgyti turtą Lietuvos Respublikoje. Taigi notarų atliekama pinigų plovimo prevencija sudarant tiek dovanojimo, tiek paramos sandorius, yra reikšminga ir negali būti eliminuojama panaikinant notarinės formos reikalavimą paramos sandoriams.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, notariai užtikrina, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Notariai, kaip įpareigotieji subjektai pagal Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymą, tvirtindami dovanojimo (įskaitant paramos) sandorius, viršijančius 15 000 eurų, atlieka įstatyme numatytas įpareigotojo subjekto pareigas, susijusias su deramo klientų tikrinimo priemonių taikymu, t. y. nustato klientų fizinių asmenų bei klientų – juridinių asmenų, naudą gavėjų tapatybę, imasi veiksmų nustatant sandorio lėšų šaltinį, jei tam yra įstatyme numatyti pagrindai. Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas taip pat numato, jog tais atvejais, kai notarui kyla įtarimų dėl sudaromo sandorio teisėtumo, duomenis apie tokį sandorį notaras perduoda Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai skubiai, nepriklausomai nuo sandorio vertės. Pažymėtina, kad nesant notarinės formos reikalavimo paramos sutarčiai, nebus užtikrintas fiktyvių paramos sutarčių užkardymas, tinkamas pinigų plovimo priemonių ir sankcijų įgyvendinimas.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte pasisakyta, kad dėl notarinės formos taikymo yra mažinamas potencialių paramos davėjų noras paremti svarbias pilietines iniciatyvas didesnėmis sumomis, o taip pat prarandamas laikas, kuris labai svarbus tiek pandemijos, tiek karo atveju. Dėl šių priežasčių įstatymo projektu siekiama supaprastinti paramos teikimo procedūrą. Pažymėtina, kad dėl klientų patogumo jiems pageidaujant notariniai veiksmai gali būti atliekami sandorio šalims ar vienai iš jų neatvykstant į notaro biurą (notarinis veiksmas atliekamas nuotoliniu arba mišriu būdu, abiem arba vienai iš šalių sandoryje dalyvaujant naudojant informacinių technologijų priemones). Be to, asmenys, kurie dovanoja ar kitaip perduoda turtą labdaros ir paramos fondams, yra atleidžiami nuo notaro atlyginimo mokėjimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo projektu siūloma Civilinio kodekso 6.469 straipsnio 2 dalies formuluoatė, numatant, kad „Nekilnojamojo daikto dovanojimo sutartis, taip pat dovanojimo sutartis, kurios suma didesnė kaip keturiolika tūkstančių penki šimtai eurų, *išskyrus paramos sutartis*, turi būti notarinės formos“, stokoja aiškumo. Įstatymo projekte nėra pasisakyta, kokios formos paramai būtų taikoma išimtis iš notarinės formos reikalavimo – ar ji taikoma tik toms sutartims, kurių suma didesnė kaip 14 500 eurų, ar taip pat ir sutartims, kai parama teikiama nekilnojamaisiais daiktais. Pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį paramos dalyku gali būti ne tik piniginės lėšos, bet ir kitas turtas, taigi, ir nekilnojamieji daiktai. Atsižvelgiant į Civilinio kodekso 1.74 straipsnio 1 dalies nuostatą, numatančias, jog daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo sandoriai, išskyrus bankroto proceso metu sudaromus nekilnojamojo daikto perleidimo sandorius, jeigu šiame kontekste nenustatyta kitaip, turi būti sudaromi notarine forma, ir į nekilnojamųjų daiktų vertę ir svarbą, išimtis negali būti taikoma tais atvejais, kai paramos objektu yra nekilnojamieji daiktai. Manytina, kad įstatymo projekto autoriai neturėjo tokio tikslo taikyti išimties paramos nekilnojamaisiais daiktais sutartims, todėl įstatymo projekto nuostata turi būti tikslinkama.

Vyriausybės nutarimo projektu siūloma ne panaikinti notarinės formos reikalavimą visoms paramos sutartims, o didinti sumą, nuo kurios būtinas notarinis patvirtinimas sudarant paramos sutartis, iki 150 000 eurų, motyvuojant tuo, kad pagal Lietuvos Respublikos mecenavimo įstatymą

3 straipsnio 4 dalį savivaldybės, kurioje nuolatinių gyventojų yra 25 000 ar mažiau, mecenato vardas suteikiamas asmeniui, kurio skirtos paramos bendra suma ne mažesnė kaip 150 000 eurų mecenuojamajam (-iesiems) projektui (-ams) konkrečioje savivaldybėje įgyvendinti. Ši nuostata nustato savivaldybės mecenato vardo suteikimą, tačiau parama gali būti teikiama ne tik projektams konkrečioje savivaldybėje įgyvendinti. Be to, Lietuvos Respublikos mecenavimo įstatymas taikomas tik šio įstatymo nustatytus kriterijus atitinkantiems projektams įgyvendinti skirtos paramos teikimui reglamentuoti. Taigi, šiame įstatyme nurodyta suma nesietina su paramos sutarties notarine forma.

Pagal Civilinio kodekso 6.469 straipsnio 2 dalį dovanojimo sutartis, kurios suma didesnė kaip 14 500 eurų, turi būti notarinės formos. Tokia suma atitinka Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo nuostatas, pagal kurias kliento ir naudos gavėjo tapatybė turi būti nustatoma, kai sandorio suma lygi arba viršija 15 000 eurų sumą. Uždarųjų akcinių bendrovių akcijų pirkimo – pardavimo sutartims notarinės formos reikalavimas taip pat nustatytas *inter alia* atsižvelgiant į sandorio sumą – 14 500 eurų. Atsižvelgiant į tai, Notarų rūmų nuomone, notarinės formos atsisakymas arba nustatytos 14 500 eurų sumos didinimas notarinės formos paramos sandoriams turi būti tinkamai motyvuotas ir pagrįstas.

Vyriausybės nutarimo projekto 2 punkte motyvuojama, kad civilinio kodekso 6.469 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta suma, nuo kurios nustatyta notarinė priežiūra, galioja nuo 2001 m. liepos 1 d. ir nebuvo peržiūrėta (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.73, 2.109, 3.9, 3.244, 6.228⁹, 6.299, 6.469, 6.831, 6.843 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XII-1240 CK 6.469 straipsnio 2 dalyje nustatyta 50 tūkstančių litų suma buvo perskaičiuota ir nurodyta eurai). Įvertinant nuo 2001 metų pasikeitusią šalies ekonominę situaciją ir visuomenės finansinį pajėgumą <...>, privalomos notarinės sandorių priežiūros kontekste 14 500 eurų suma vertintina kaip per maža. Pažymime, kad motyvuojant sumos, nuo kurios būtina notarinė paramos sandorio forma, didinimą, visuomenės finansinis pajėgumas turi būti vertinamas pagrįstai, atsižvelgiant į realius ekonominius rodiklius. Vertinant kasmetinę vidutinę metinę infliaciją nuo 2001 metų, 14 500 eurų sumą 2023 metų pabaigoje atitiko 31 108 eurų suma (skaičiuojant pagal suderintą vartotojų kainų indeksą (toliau – SVKI)), arba 31 465 eurų suma (skaičiuojant pagal vartotojų kainų indeksą (toliau – VKI)) (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Indeksavimas pagal infliaciją.

	Vidutinė metinė infliacija(%) SVKI/VKI	SVKI	VKI
2001	1,5 / 1,4	14,500 €	14,500 €
2002	0,3 / 0,3	14,544 €	14,544 €
2003	-1,1 / -1,1	14,384 €	14,384 €
2004	1,2 / 1,2	14,556 €	14,556 €
2005	2,7 / 2,7	14,949 €	14,949 €
2006	3,8 / 3,7	15,517 €	15,502 €
2007	5,8 / 5,7	16,417 €	16,386 €
2008	11,1 / 10,9	18,240 €	18,172 €
2009	4,2 / 4,5	19,006 €	18,990 €
2010	1,2 / 1,3	19,234 €	19,237 €
2011	4,1 / 4,1	20,022 €	20,025 €
2012	3,2 / 3,1	20,663 €	20,646 €
2013	1,2 / 1,0	20,911 €	20,852 €

2014	0,2 / 0,1	20,953 €	20,873 €
2015	0,7 / 0,9	20,806 €	20,685 €
2016	0,7 / 0,9	20,952 €	20,872 €
2017	3,7 / 3,7	21,727 €	21,644 €
2018	2,5 / 2,7	22,270 €	22,228 €
2019	2,2 / 2,3	22,760 €	22,740 €
2020	1,1 / 1,2	23,010 €	23,012 €
2021	4,6 / 4,7	24,069 €	24,094 €
2022	18,9 / 19,7	28,618 €	28,841 €
2023	8,7 / 9,1	31,108 €	31,465 €

Atsižvelgiant į tai, kad išdėstyta, Vyriausybės nutarimo projektui iš esmės pritariame, tačiau, remiantis pateiktais indeksuotais skaičiais, siūlome paramos sutarčiai taikyti notarinę formą nuo 30 000 eurų.

Notarų rūmų prezidentas

Marius Stračkaitis

Sandra Bradaitė, tel. (8 5) 2614 757, el. p. sandra.bradaite@notarurumai.lt Originalas siunčiamas nebus

¹ 2020 metų Lietuvos Respublikos nacionalinio pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo ataskaita <https://fntt.lrv.lt/lt/pinigu-plovimo-prevencija/nacionalinis-pinigu-plovimo-ir-teroristu-finansavimo-rizikos-vertinimas/>.

² 2023 m. rugsėjo 11 d. VI Registrų centro informacija

<https://www.registrucentras.lt/naujienos/index.php?mod=news&act=view&id=59067>.

³ „Lietuvoje veikia daugiau nei tūkstantis paramos ir labdaros fondų, bet patikimų – tik 187“, prieiga internete: [Lietuvoje veikia daugiau nei tūkstantis paramos ir labdaros fondų, bet patikimų – tik 187 | Verslas | 15min.lt](https://www.15min.lt).